

Навчальна дисципліна:

Професійний спорт у сучасному суспільстві

Години: 2

Лекція №3

Тема: Функціонування професійного спорту в різних країнах світу

План:

1. Професійний спорт в Європі та США.
2. Особливості розвитку професійного спорту в Африці та країнах Азії

Література:

1. Хавин Б.Н. Международные и национальные спортивные организации. – М.: Физкультура и спорт, 2000. – 314с.
2. Британская традиция. Право и финансы: Спортивные клубы в Великобритании // Спорт для всех. – 1996. №1-2. – 37-38с.
3. Гуськов С.И., Соколов А.С. Местные органы власти и спорт. – М., 1998. – 224с.

4. Мічуда Ю. П. Сфера фізичної культури і спорту в умовах ринку. Закономірності функціонування та розвитку. – К .: Олімпійська література, 2007. – 216с.

1) Розвиток професійного спорту в Європі розпочався значно пізніше, ніж у Північній Америці. Він має свої особливості, що зумовлені історичними традиціями і концепціями розвитку спорту як в окремих країнах, так і в цілому на континенті.

На відміну від американського спорту, де чітко простежуються розбіжності між аматорським та професійним спортом, у Європі такої чіткої розмежованості не існує. Національні федерації з багатьох видів спорту об'єднують і аматорів і професіоналів. На розвиток професійного спорту, в Європі значний вплив мають міжнародні спортивні організації і федерації, а також процес міжнародної інтеграції. Стосовно культивування професійних видів спорту значних розбіжностей не існує. Це насамперед футбол, баскетбол, теніс, бокс, велосипедний спорт, автоспорт, хокей, гірськолижний спорт, тощо.

Тривалий час розвиток професійного спорту в Європі гальмувався англійською концепцією аматорства, ставлення до професійного спорту МОК та міжнародних спортивних федерацій. Не випадково у законах про спорт, що прийняті у ряді країн, а інколи і в Статутах національних федерацій наводяться визначення статусу спортсмена-аматора і спортсмена-професіонала. Наприклад, Німецький футбольний союз наводить такі визначення понять:

Футболіст-аматор – це той, хто отримує не винагороду, а тільки відшкодування своїх витрат;

Футболіст-аматор, що уклав трудову угоду – це той, хто грає у футбол за контрактом і за винагороду, яка перевищує його середньомісячні витрати не більше, ніж на 700 марок;

Ліцензований або професійний футболіст – це той, хто має ліцензію футболіста-професіонала від Німецького футбольного союзу (ДФБ) і уклав брудову угоду з футбольним клубом ліги, який також має ліцензію ДФБ.

У Бельгійському законодавстві також визначене статус спортсмена-професіонала. Це особа, котра працює за наймом і за участь у спортивних змаганнях отримую винагороду, що більша за встановлену суму.

У багатьох країнах Європи концепція аматорства з її цінностями та ідеалами домінувала над концепцією професіоналізму аж до середини 80-х років ХХ століття. Статус спортсмена-аматора цінувався спортивною громадськістю значно вище, ніж статус професіонала. Значну роль у цьому відіграла позиція МОК, який до початку 1970-х років жорстко дотримувався англійської концепції аматорства. Спортивні чиновники колишніх соціалістичних країн також категорично виступила проти професіоналізму у спорті.

Особливість розвитку і функціонування професійного спорту в Європі пов'язана з організаційною структурою найбільш популярних ігрових видів професійного спорту. Як і у США, в європейських країнах функціонують ліги (асоціації), що займаються розвитком певного виду спорту на професійних засадах. В Україні, на відміну від США, навіть у назві футбольної ліги є слово “професійної”(Професійна футбольна ліга). Проте в умовах функціонування цих ліг є суттєві розбіжності. Так, в США у жодній з елітних ліг (НБА, НХЛ, МЛБ, НФЛ) команда, що у чемпіонаті відповідної ліги посіла останнє місце не вибуває з неї. Хіба що рішенням Ради управління ліги збиткова команда може бути розформованою. В Європі відбувається ротація команд між вищими і нижчими лігами.

Ще одна особливість професійного спорту в Європі полягає у ставленні до нього держави. На відміну від США, де професійний спорт розвивається на притаманних професійній діяльності юридичних засадах, У

багатьох країнах Європи прийняті спеціальні закони про розвиток спорту, в тому числі і професійного, а в окремих випадках (Іспанія, Італія, Португалія) і окремі закони щодо розвитку професійного спорту. У спортивному законодавстві європейських країн значна увага приділяється безпеці глядачів на спортивних аренах. Наприклад, у спеціальному декреті італійського уряду (1989р.) визначено нормативи безпеки при будівництві та експлуатації спортивних споруд. У Великобританії у 1987р. було видано “Закон про безпеку в місцях проведення змагань”, а у 1991р. на його основі розроблено більш детальні юридичні основи, що пов’язані з поведінкою глядачів на стадіонах і у палацах спорту.

Однією з головних особливостей професійного спорту у європейських країнах є участь держави в його фінансуванні. Практично в усіх європейських країнах, де культивуються окремі види професійного спорту, і в першу чергу ігрові, держава через місцеві органи влади має безпосереднє відношення до їхнього розвитку. В США, на відміну від країн Європи, жодна команда з елітних ліг професійного спорту не має фінансової підтримки безпосередньо з бюджетів штатів чи міст. У той же час муніципалітети численних американських міст надають професійним командам опосередковану фінансову допомогу шляхом пільгового оподаткування їх прибутків та призначення символічної плати (1-2 долари на рік) за оренду муніципальних спортивних споруд. Але при цьому слід враховувати, що розташування у місті команди однієї з елітних ліг сприяє значній активізації економіки регіону і багатомільйонному зростанню прибутків у місцевих бюджетах. Необхідно також відзначити, що в окремих випадках місцеві органи влади надають фінансову підтримку командам нижчих ліг з бейсболу і хокею.

Найсуттєвіші розбіжності між європейським та американським професійним спортом спостерігаються у структурі його фінансування. На сьогодні в Північній Америці телебачення стало одним із основних джерел

фінансування найбільш популярних видів спорту (НФЛ, НБА, МЛЗ, бокс). Натомість у європейських країнах, навіть у футболі, прибутки від продажу прав на трансляцію матчів становлять у середньому близько 20% у річних бюджетах професійних команд.

Великі розбіжності у структурі фінансування професійного спорту зумовлені і рівнем спонсорської підтримки. У бюджетах професійних команд з футболу у таких країнах, як Німеччина, Іспанія, Італія та інші внески спонсорів становлять від 20-30 до 50%. Водночас, у бюджетах команд елітних ліг американського професійного спорту фінансова допомога спонсорів навіть не планується. Щоправда, в інших видах спорту (авто, мото, та велогонки, гольф, теніс) спонсорська фінансова підтримка має суттєве значення. Так, у 1992р. авто гонки “Індіанаполіс 500” отримали від спонсорів 72.4 млн. дол.; тенісний турнір на кубок журналу “Ньюсуік”—13,2, Гран-прі “Тойота”—7,3. Чому ж американські фірми-спонсори одним видам професійного спорту надають значну фінансову допомогу, а іншим – лише символічну? Очевидно тому, що елітні ліги професійного американського спорту(НФЛ, НБА, МЛБ, НХЛ) є однією із найбільших прибуткових сфер інвестування капіталу. Отже, потужним фірмам, з одного боку, вигідно ідентифікувати себе з популярними командами елітних ліг, а з іншого, - недоцільно збагачувати і без того досить багаті професійні спортивні клуби-фірми.

У Європі спонсорство найбільш популярне у футболі. Саме тому цей вид спорту має досить міцну фінансову базу. Так, футбольні клуби Великобританії, Італії, Німеччини, Франції, Іспанії та інших країн тісно співпрацюють з такими командами-спонсорами, як “Опель”, “Мерседес-Бенц”, “Адідас”, “Філіпс” та багатьма іншими. Фахівці розуміють, що в європейських країнах команди просто не зможуть вижити без спонсорської підтримки. Проте відношення до спонсорства неоднозначне. Відомий голландський тренер з футболу Р. Міхелс вважає, що воно негативно впливає

на гру, на її стиль. Спонсорам потрібна лише перемога. Суми, котрі виділяє спонсор, на думку Р. Міхелса прямо пропорційні успіхам команди.

На відміну від США на спортивних аренах Європи не надається належної уваги роботі з глядачами, реалізації абонентів і особливо обладнанню спеціальних ложе для найбільш багатих глядачів. Тому відвідування змагань, а отже і прибутки від квиткового бізнесу у США значно більші, ніж у європейських країнах.

На відміну від європейського в американському професійному спорті останнім часом активно розвивається нова форма спортивного фінансування – ліцензійна діяльність. На думку економістів, прибутки професійних ліг і клубів від продажу ліцензованих товарів з їх атрибутикою найближчим часом можуть стати одними із найперспективніших і найстабільніших. Вже сьогодні американський професійний спорт у цій галузі діяльності є еталоном як для спортивних організацій європейських країн, так і для професійного спорту інших континентів.

Суттєвою відмінністю європейського професійного спорту є і те, що більшість футбольних та інших спортивних клубів належать корпоративним структурам. Натомість, Національна футбольна ліга США забороняє корпораціям пряму чи навіть опосередковане володіння командами ліги.

Слід відзначити, що професійні види спорту в Європі відрізняються від північно-американських і принципами комплектування команд. Особливо це стосується командних ігрових видів спорту. До команд елітних ліг США новобранці можуть потрапити лише через “драфт” (спеціальна система відбору). В Європі ж не розроблено єдиної системи переходу аматорів у професіонали. У різних країнах і в різних видах спорту існують різні підходи до розв’язання цього питання.

Європейський професійний спорт відрізняється від північно-американського і значно ширшою інтернаціоналізацією. Американський

професійний спорт тривалий час самоізолювався від зовнішнього світу. Вперше спортсмени-іноземці (європейці) з'явилися в НХЛ. Сталося це лише на початку 60-х років XX століття. Потім і НБА відкрилося для баскетболістів з інших країн. Лише наприкінці XX ст. політики “відкритих дверей” стали дотримуватися і більш консервативні НФЛ та МЛБ. Найбільш активну роботу з популяризацією баскетболу і завоювання нових спортивних ринків проводить останнім часом НБА.

Проте, незважаючи на активізацію процесу інтернаціоналізації найбільш популярних і прибуткових ліг Північної Америки, у професійному спорті Європи ці процеси відбуваються значно ширше і глибше. Сьогодні йдеться вже не про виступи окремих спортсменів-легіонерів у професійних лігах певної країни, а про створення інтернаціональних Європейських ліг. Наприклад, північно-європейська баскетбольна ліга, до якої увійшли 14 команд з 9 країн. Подібні ліги існують і в інших видах професійного спорту Європи. Значні зміни відбуваються в європейських клубних змаганнях з футболу. Створена система змагань під назвою “Європейська ліга чемпіонів”. Окрім того, завдяки “Справі Босмана” процес інтернаціоналізації європейського професійного спорту став узаконеним. Згідно з рішенням Європейського Суду (1995р.) для країн-членів Європейського Союзу зняті обмеження у кількості іноземців, які виступають у футбольних клубах. Це також стосується інших видів спорту, і не тільки спортсменів, а й тренерів.

На відміну від американського професійного спорту, численні професійні ліги у різних європейських країнах надають великого значення підготовці тренерів. У деяких країнах Європи тренер не має права працювати з командою чи спортсменами певного класу без ліцензії відповідної ліги (федерації). Для її отримання необхідно пройти спеціальні курси, що організуються лігою чи її регіональними відділеннями. Багато уваги надається підвищенню кваліфікації тренерів. Щорічно тренери збираються на

спеціальні наради, де обговорюються актуальні питання підготовки спортсменів. Аналогічну роботу проводять і з арбітрами.

2) Наприкінці ХХ ст. своєрідна азіатсько-африканська модель професійного спорту почала формуватися в Нігерії, Китаї та Японії. На відміну від американської моделі розвитку професійного спорту на основі приватно-підприємницької діяльності та європейської – на корпоративній основі за участі місцевих органів влади, в країнах Азії і Африки професійний спорт формувався переважно на державній основі.

Нігерія. Спеціальна урядова комісія ретельно вивчила питання щодо створення в країні професійного футболу і у 1989 році підготувала пропозиції з реалізації цього проекту. Пропозиції комісії щодо створення в Нігерії професійних футбольних клубів були схвалені міністерством фінансів, торгівлі і спорту. Щоб забезпечити формування професійного футболу в країні, уряд прийняв рішення знизити вартість орендної плати стадіонів до 5% касової виручки і звільнити власників професійних клубів від сплати податків на 5 років. Землю під будівництво спортивних споруд місцеві органи влади надавали професійним футбольним клубам безкоштовно. Окрім цього їм дозволялася комерційна діяльність від продажу сувенірів і прав на трансляції ігор до проведення спеціальних лотерей.

Урядовою комісією були розроблені правові основи професійного футболу, котрі регулювали взаємовідносини між клубами, Національною футбольною асоціацією і урядовими органами, що відповідають за розвиток спорту в країні.

Вжиті на державному рівні заходи сприяли тому, що вже у 1989р. біля 30 футбольних клубів звернулися до урядових організацій з проханням зареєструвати їх професійний статус. В 1990р. почала функціонувати програма розвитку професійного футболу, яка невдовзі дала позитивні

результати. Збірна команда Нігерії перемогла на іграх Олімпіади в Атланті (1996р.) виступила у фінальній стадії Кубків світу 1998 та 2002 років.

Китай. Професійний спорт у Китаї було започатковано у 1994р. Основні видатки по функціонуванню створеної у 1995р. професійної футбольної ліги взяла на себе держава. Спонсорську допомогу надали компанія Мальборо. Для підвищення інтересу глядачів, до клубів було запрошено значну кількість легіонерів. У подальшому акцент у комплектуванні команд перенесено на китайських футболістів. За даними журналу “Чайна спорт” матчі першого ж чемпіонату 12 професійних команд відвідали понад 2 млн. вболівальників і спостерігали біля 100 млн. телеглядачів. Станом на липень 2018р. національна збірна команда Китаю з футболу посідає у рейтингу ФІФА 76 місце серед 205 національних збірних.

Японія. Професійну футбольну лігу засновано на початку 1990-х років. Ініціатор її створення Сабуро Кавабуті ретельно вивчив досвід роботи професійних футбольних ліг в різних в різних країнах і запропонував свою модель формування професійного спорту в Японії. Її відмінною рисою є те, що професійні футбольні клуби функціонують як соціальні компанії, власниками акцій котрих стали не тільки великі корпорації і фірми, а й місцеві органи влади, об’єднання вболівальників та різні асоціації.

Ігри 10-ти професійних команд першого ж сезону ліги, незважаючи на те, що європейський футбол був не досить популярним в Японії, відвідали понад 4 млн. глядачів, котрі витратили на придбання квитків понад 100 млн доларів. Окрім цього продаж ліцензованих товарів (футбольні сувеніри, спортивне взуття, одяг тощо) на суму 2 млрд. доларів дав лізі додатковий прибуток біля 200 млн. доларів (10% від загального прибутку). Телевізійний рейтинг трансляції футбольних матчів виявився також досить високим. Це спонукало лігу до збільшення кількості команд.

Футбольний бізнес нині включає різні сфери економіки: туризм, засоби масової інформації, виробництво пов'язаних з футболом товарів (спортивна екіпіровка, сумки з емблемами клубів тощо).

У перші роки функціонування ліги до команд запрошувалися маловідомі закордонні футболісти. З розвитком ліги професійні клуби почали не тільки запрошувати на роботу гравців з іменем, а й самі експортували гравців-японців на футбольний європейський ринок праці.

Як і в Нігерії та Китаї, вжиті заходи формування та розвитку професійного футболу досить швидко дали позитивні наслідки. Національна збірна Японії завоювала право участі у фінальній стадії Кубка світу 1998р. у Франції. Успіхи національної збірної Японії з футболу в країні та якісна футбольна інфраструктура стали провідними чинниками того, що ФІФА надала право Японії спільно з Південною Кореєю провести у 2002р. фінальну стадію Кубка світу з футболу. За даними експертів проведення чемпіонату світу з футболу сприяло створенню більше 40 тис. нових робочих місць, принесло Японії і Південній Кореї 500 млрд. доларів в якості непрямих прибутків. Національна збірна Японії з футболу за відносно короткий час увійшла до світової футбольної еліти і станом на 2018р. посідала 54 місце в рейтингу ФІФА.